

Laduč, glavno pročelje, 2010.

Foto: zbirka Šćitaroci

Laduč i Mirkovec

Dva dvorca obitelji

Napisali: akademik **Mladen Obad**
Šćitaroci i prof. dr. sc. **Bojana Bojanić**
Obad Šćitaroci

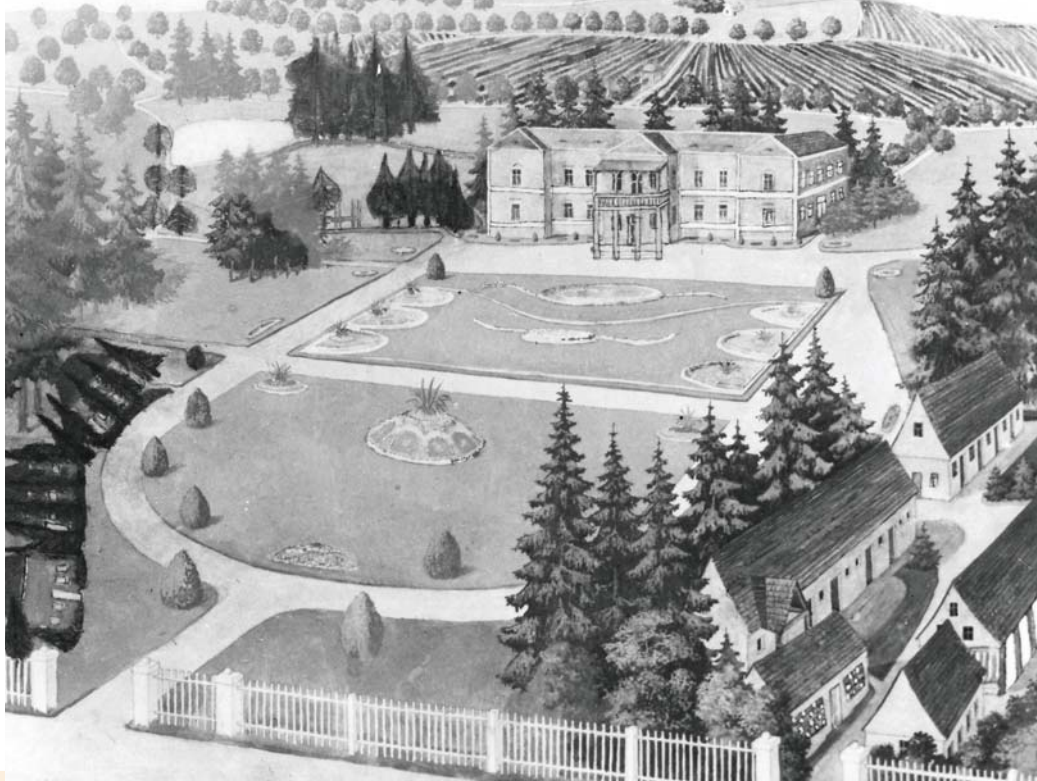
O samdesetih godina 19. stoljeća obitelj Vranyczany-Dobrinović kupila je pet dvoraca u Hrvatskom zagorju. Vlastelinstvo Sv. Križ u Začretju s kurijama Šenjugo i Puhakovec (o kojem ćemo pisati u sljedećem broju časopisa Zagreb moj grad) kupuje Jan-ko Vranyczany-Dobrinović 1887. godine. Njegov brat Viktor kupio je dvorac u Gornjoj Bedekovčini (o kojem smo pisali u prošlom broju časopisa, br. 57). Treći brat Ernest kupio je 1892. dvorac i posjed Mirkovec nedaleko Sv. Križa Začretja. Njihov bratić Ljudevit (Luj) kupio je dvorac Oroslavje Gornje (o kojem smo pisali u časopisu br. 55). Lujin brat Vladimir kupio je dvorac Laduč.

Mirkovec, sjeverno ulazno pročelje
Izvor: Šćitaroci, "Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja"

Laduž, gvaš, 1918.

Izvor: fototeka Ministarstva kulture RH

Možda će dvorci u Laduču i Mirkovcu u budućnosti dobiti neku drugu javnu i dostupnu namjenu, a do tada ili ako se to ne dogodi, sadašnje će ustanove čuvati dvorce kao povijesne građevine koje se smatraju kulturnim dobrom

Vranyczany-Dobrinović

Obitelj Vranyczany-Dobrinović posjedovala je još imanja u okolici Karlovca i Severina na Kupu. U Zagrebu su izgradili nekoliko palača, od kojih je najveća palača na Zrinjercu (danas Moderna galerija), koju je dao izgraditi Ljudevit (Lujo). Iliac Ambroz i njegova kći Klotilda, udana grofica Buratti, bili su vlasnici palače Dverce na Gornjem gradu u Zagrebu.

Laduž se nalazi u mjestu Brdovec, osam kilometara zapadno od Zaprešića, nedaleko granice sa Slovenijom. Od Zagreba je udaljen otprilike 25 kilometara. Smješten je na početku marijagoričkih brežuljaka, na sjevernom rubu savske doline, odakle se pogled pruža prema Samoborskom gorju. Dvorac Laduč je najzapadniji od četiri dvorca u okolici Zaprešića, međusobno udaljenih nekoliko kilometara - to su historicistički Laduč, klasicistički Januševac, barokna Lužnica i historicistički Novi dvori Jelačićevi.

Mirkovec je smješten u bregovitom krajoliku, pedesetak kilometara sjeverno

od Zagreba i devet kilometara južno od Krapine. U njegovoj se blizini nalaze dvorci Sveti Križ Začretje, Popovec nedaleko Krapine te Bračak i Gredice nedaleko Zaboka. Svi su u neposrednoj blizini autoceste Zagreb – Krapina – Macelj.

U oba su dvorca danas socijalne ustanove - u Laduču je dom za djecu bez roditelja, podružnica Dječjega doma Zagreb iz Nazorove ulice, a u Mirkovcu je podružnica Doma za odrasle osobe Zagreb. Desetljećima su ti domovi smješteni u dvorcima, čuvajući ih, koliko je moguće.

I **Laduž** i **Mirkovec** imaju dugu tradiciju plemićkih posjeda. Laduč je u srednjem vijeku pripadao velikom susedgradsko-stubičkom vlastelinstvu koje se prostiralo od Zagrebačke gore do rijeke Sutle na zapadu te Donje Stubice na sjeveru. Tada, kao i danas, Laduč je pripadao općini (sućiji) Brdovec, koja je bila najveća seoska općina susedgradsko-stubičkog vlastelinstva. Nakon raspada vlastelinstva

osnovano je nekoliko samostalnih posjeda i novih vlastelinstava, koji su se kao mali i srednji feudalni posjedi održali do prve polovice 20. stoljeća.

Baruni Vranyczany-Dobrinović živjeli su u **Laduču** do Drugoga svjetskoga rata. Posljednji gospodar imanja bila je Tilda Vranyczany.

Plemićko dobro **Mirkovec** dobilo je ime po izumroj obitelji Mirkoczy (Mirkovečki) koja je imanje posjedovala u 16. i 17. stoljeću. Prema predaji, Mirkovec je u 15. stoljeću bio lovački dvor grofova Celjskih, što nije dokazano i malo je vjerojatno da je tako starog porijekla. Neko je vrijeme Mirkovec pripadao obiteljima Špičko i Škarica, a u 18. stoljeću vlasnici su Bedekovići, stara zagorska obitelj koja je posjedovala dvorce u Bedekovčini (o čemu smo pisali u časopisu broj 57). Nakon Vranyczany-Dobrinovića vlasnici Mirkovca bile su obitelji Halle i Berger, posljednji vlasnici Mirkovca prije Drugoga svjetskoga rata.

» Na temeljima kurija iz 16. i 17. stoljeća

Dvorci u Laduču i u Mirkovcu izgrađeni su na temeljima starih kurija i plemićkih posjeda iz renesansnoga doba. U Brdovcu je u 16. stoljeću nastao vlastelinski marof (alod) zvan plemićki dvor - *curia nobilitario*, današnji **Laduč**. U 17. stoljeću u brdovečkoj je općini podignuto desetak kurija: Januševac, Laduč, Mirkovo, Vrbina, Prigorje, Šibice, Hrastina, Ključ, Dolac, Kraj i druge. Tijekom 17. i početkom 18. stoljeća u brdovečkoj općini živjelo je tridesetak plemićkih obitelji u plemićkim kurijama. Dvorac u **Mirkovcu**

Laduč, katastarska karta, 1862.

Izvor: Šćitaroci, "Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja"

Barunice Olga, Tilda i Paula Vranyczany-Dobrinović ispred dvorca Laduč, početak 20. stoljeća

Izvor: Šćitaroci, "Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja"

Laduč, stubište, 2010.

Foto: zbirka Šćitaroci

Foto: zbirka Šćitaroci

Laduč, dio stropnog oslikavanja, 2010.

Foto: zbirka Šćitaroci

Laduč, teraco na stubištu

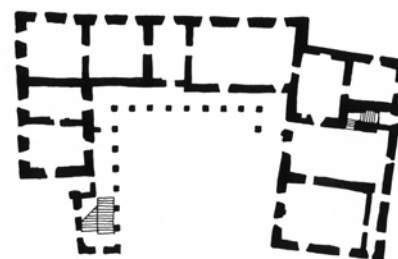
Mirkovec, početak 20. stoljeća

Izvor: fototeka Ministarstva kulture RH

Mirkovec, katastarska karta, 1860.

Izvor: Ščitaroci, "Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja"

Mirkovec, tlocrt prizemlja

Izvor: Ščitaroci, "Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja"

Mirkovec, 1936., salon s rokokoko peći

Foto: zbirka Ščitaroci

nastao je kao proširenje stare kurije iz 17. stoljeća, iz vremena Mirkovečkih.

Današnji dvorac u **Laduču** građen je potkraj 19. stoljeća u duhu historicističkoga doba. Podignut je na mjestu nekadašnjih Starih dvora, zgrade koja je urisana na katastarskoj karti iz 1862. O nastanku i gradnji staroga, kao i današnjega dvorca u Laduču znamo vrlo malo. Literatura ih tek spominje. Navodi se da je gradnju dvorca Laduč barun Vladimir Vranyczany-Dobrinović povjerio arhitektu Kuni Waidmanu.

Dvorac je jednokatan, pravokutnog tlocrta s dogradnjama prema sjeveru, pa ostavlja dojam trokrilne zgrade. Glavno pročelje okrenuto je prema jugu i savskoj dolini s pogledom u daljinu prema Samoboru. Arhitektonsko obilježje južnog ulaznog pročelja, ujedno i cijeloga dvorca,

velika je altana s tri luka. Ostala pročelja su jednostavna, naglašena horizontalnim vijencem koji dijeli prizemlje od kata.

U unutrašnjosti dvorca središnjem položajem i veličinom dominira predvorje i stubište s ogradom od balustara. Stropovi u sobama na prvome katu su oslikani i spominje se Ivan Klausen kao njihov autor. U dvorcu je očuvano nekoliko secesijskih kaljevih peći, izvorna vrata te ponešto staroga pokućstva. Usprkos suvremenoj namjeni, u dvorcu se osjeća povijesni ambijent i duh minuloga doba.

Zahvaljujući očuvanoj unutrašnjosti i starim fotografijama, moguća je detaljna obnova dvorca u budućnosti. Korištenje dvorca kao dječjega doma primjer je kako suvremena namjena može očuvati i afirmirati vrijednosti dvorca. Uređenje i korištenje interijera svjedoči o

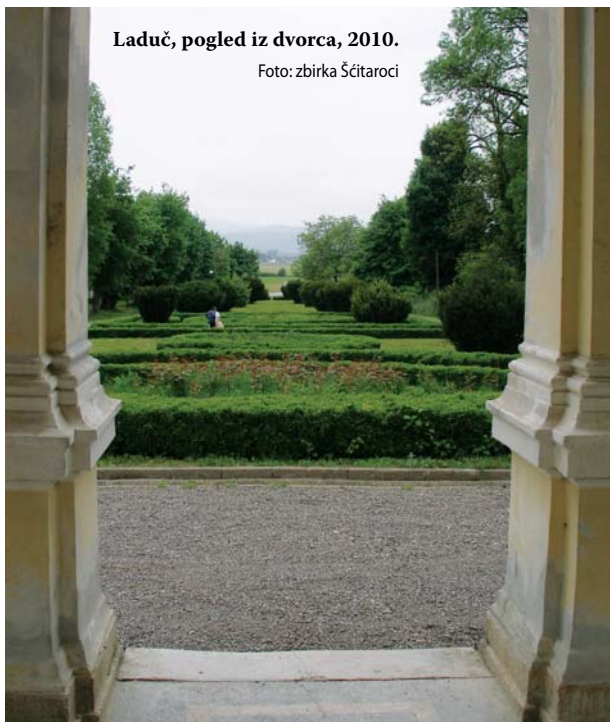
senzibilitetu korisnika (i djece i osoblja), njegujući kulturu stanovanja i života u građevinama kulturnog naslijeđa.

Današnje bočno istočno krilo dvorca u **Mirkovcu** krije ostatke stare kurije. Bila je to kurija pravokutnog tlocrta, jednostavnih vanjskih pročelja i opremljena za obranu, o čemu svjedoče mjestimice raspoređene strijelnice. Od stare kurije ostala je sačuvana glavna soba na katu, jedina koja nije bila nadstrovena bačvastim svodovima kao ostale prostorije, već ima ravni strop s drvenim tabulatom, očuvanim do danas. Nad vratima staroga dijela dvorca upisana je godina 1644. U 18. stoljeću starome dvorcu u Mirkovcu prigradnja su dva krila, osmeroosno sjeverno pročelje i troosno zapadno bočno krilo. Na taj je način Mirkovec postao trokrilni dvorac.

Skromne urese jednostavnih rano-baroknih vanjskih pročelja čine razdjelni vijenac između prizemlja i kata te kameni okvir prozorskih otvora s profiliranim klupčicama. Pročelno krilo resi jednostavan, ekscentrično postavljen portal s polukružnim nadvratnikom. Pročelja dograđenih krila s dvorišne strane otvorena su arkadnim trijemovima. Različiti tipovi svodova u unutrašnjosti dvorca ukazuju na vremenski različite graditeljske barokne zahvate tijekom 18. stoljeća ➤

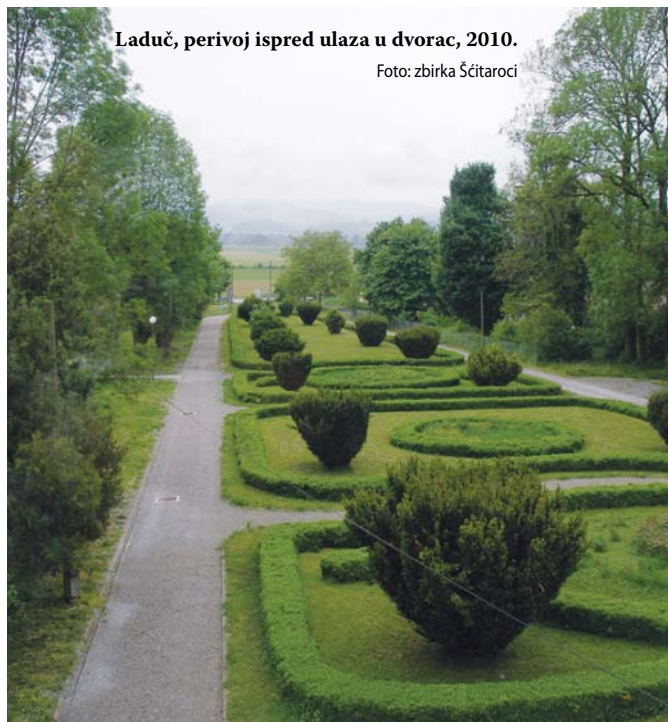
Laduć, pogled iz dvorca, 2010.

Foto: zbirka Šćitaroci

Laduć, perivoj ispred ulaza u dvorac, 2010.

Foto: zbirka Šćitaroci

» – bačvasti svodovi s trokutnim susvodnicama, bačvasti sa susvodnicama lomljenih bridova, koritasti i križni svodovi. Rokoko zeleno-bijela peč, visoka tri metra, koja je bila u dvorcu, čuva se u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu. Peč je donesena sredinom 18. stoljeća iz Gornje Austrije. Početkom 20. stoljeća, kad je vlasnik dvorca bila obitelj Vranyczany-

Dobrinović, zapadnom bočnom krilu prigradeno je dvokrako stubište koje je dobilo secesijsku ogradu od kovanog željeza. Do tada se na prvi kat dolazilo malim stubištem u starijem dijelu dvorca.

Gospodarski sklop i perivoji

Uz obadva dvorca bili su izgrađeni veliki gospodarski sklopovi u kojima su se nalazile brojne zidane i drvene građevine te veliki kuhinjski vrt. Dvorcima se prilazilo preko gospodarskoga dvorišta, koja su u tlocrtu bila izduženog oblika, popraćena pročeljima uzdužno postavljenih zgrada. Povezanost i cjelovitost dvorca i gospodarskih građevina naglašava gospodarski značaj posjeda. Posebice je to upečatljivo kod **Laduća**, gdje je ulazni perivojni parter kao prilaz dvorcu smješten između dugih gospodarskih prizemnih građevina, što vidimo na katastarskoj karti iz 1862. Iako su gospodarstva postojala iz ranijeg doba, obnovljena su i dograđena krajem 19. stoljeća, kad su imanja došla u posjed obitelji Vranyczany-Dobrinović.

U **Mirkovcu** su podignute nove zgrade, rasadnik i ribnjak u podnožju brežuljka.

Uz dvorce u Laduču i Mirkovcu postojali su atraktivni perivoji, čiji ostaci postoje i danas, premda im je potrebna temeljita obnova. Članovi obitelji Vranyczany-Dobrinović iskazivali su velik interes i senzibilitet za perivojnu arhitekturu. Zaključujemo to na temelju brojne fotografske dokumentacije s početka 20. stoljeća, a sjećanja vezana uz uređene perivoje često smo slušali od baruna Janka Vranyczany-Dobrinovića.

Potpuno formirani perivoj postojao je još uz Stare dvore u **Laduću**, dakle prije izgradnje današnjega dvorca, što se vidi na katastarskoj karti iz 1862. Tada je njegova površina iznosila otprilike četiri hektara i obuhvaćala uresni parterni perivoj ispred južnog pročelja dvorca i pejsažni perivoj sjeverno od dvorca na brežuljakastom terenu. U sjevernom pejsažnom perivoju krivudale su brojne šetnice, savladavajući strminu terena. Na vrhu perivoja nalazilo se jezero. Uokolo su bili vinogradi.

S izgradnjom novoga dvorca potkraj 19. stoljeća preoblikuje se i perivoj, posebice parterni dio između gospodarskih zgrada, kao prilazni reprezentativni prostor dvorcu. Slikarski prikaz iz 1918. prikazuje parterni perivoj ispred dvorca, koji se razlikuje od onog iz 1862. Početni romantizam i kasniji historicizam obilježavaju perivoj u Laduču. Parterni perivoj

ispred ulaza u dvorac obnovljen je krajem 1980-ih, prema projektu pejsažne arhitekture Mire Wenzler. Od perivojnih skulptura očuvane su dvije kamene skulpture – personifikacija godišnjih doba, koje se nalaze u zavičajnom muzeju u Brdovcu.

Perivoj i prirodna šuma hrasta kitnjaka i običnoga graba skrivaju dvorac **Mirkovec**, smješten na vrhu brežuljka izdignutog dvadesetak metara iznad doline. Prema ranijim opisima, bio je to lijep i maštovit perivoj pejsažno-romantičarskih obilježja. Atraktivnosti perivoja pridonosila su pejsažna obilježja valovitog terena. Osim autohtonih vrsta drveća koja pripadaju samonikloj vegetaciji, u perivoju su rasle kavkaske jele, Lawsonov pačempres, virginijaska borovica, močvarni taksodij i druge egzotične vrste drveća. Na osnovi starosti drveća, procjenjuje se da je perivoj podignut potkraj 19. stoljeća, dakle u doba Vranyczanyjevih. Perivoj je tada nastao na mjestu voćnjaka, povrtnjaka i pašnjaka, ucrtanih na katastarskoj karti iz 1860.

Bezvremenost modela održivosti

Možda će dvorci u Laduču i Mirkovcu u budućnosti dobiti neku drugu javnu i dostupnu namjenu, a do tada ili ako se to ne dogodi, sadašnje će ustanove čuvati dvorce kao povijesne građevine koje se smatraju kulturnim dobrom. Možemo

Mirkovec, 1936.,

Foto: zbirka Šćitaroci

poželjeti da se pronade novac za temeljitu obnovu i dvoraca i perivoja, ali i nekadašnjih dvorskih sklopova s vrtovima, voćnjacima i gospodarskim zgradama. Samo cjelovite i obnovljene povijesne cjeline, neovisno o današnjim vlasnicima, mogle bi biti daleko veći pokretači gospodarskog i društvenog razvoja lokalne sredine, nego što su danas. Mogućnosti ta dva dvorca su velike jer su dvorci u razmjerno dobrom stanju, nalaze se u naseljenom kulturnom krajoliku u blizini državnih prometnica i gradskih središta.

Obadva dvorca posjeduju identitetske posebnosti – sličnosti i razlike. Dok dvorac u **Laduču** privlači historicističkom slikovitošću s velikom altanom glavnoga pročelja i dopadljivim parternim perivojem, dvorac u Mirkovcu je jednostavan sa svojim renesansno-baroknim suzdržanim izgledom, primjerenim Hrvatskom zagorju. Dvorac u **Mirkovcu** čuva puno više tragova starije građevine i interijera iz renesansnoga doba od dvorca u Laduču koji je izgrađen kao nova zgrada krajem 19. stoljeća, ukloпивši stariju kuriju.

Atrakcija perivojne arhitekture dvorca **Mirkovec** proizlazi iz romantične pejzažne kompozije koja je u Zagrebu i Hrvatskom zagorju udomaćena od sredine 19. stoljeća. Takvu perivojnu tradiciju pratimo od bidermajerskih vrtova u Zagrebu i okolici iz 1830-ih do romantičarskog Maksimira iz 1840-ih. Dvorac u **Laduču**

nudi perivojnu dopadljivost parternoga urednoga vrta iz druge polovice 19. stoljeća. U to historicističko doba znalo se dobro reinterpretirati barokne parterne perivoje europskih dvoraca, srednjoeuropske neobarokne perivoje gradskih vila i historicističke gradske cvjetne perivojne trgove. U doba prijeloma 19. i 20. stoljeća Vranczyanji su upravo brižno njegovanim perivojima pokazali ne samo financijske mogućnosti i gospodarsku snagu, nego i srednjoeuropski ukus onoga doba.

Međutim, Prvi svjetski rat prekinuo je takvu historicističko-secesijsku perivojnu šarolikost. Nestalo je novca za održavanje, vlastelinstva su morala doživjeti gospodarsko-strukturnu pretvorbu. Život u dvorcima nije bilo lako održati u prvoj polovici 20. stoljeća. Nije se tada ni slutilo što će donijeti sredina i druga polovica 20. stoljeća. Tragediju koja je zadesila hrvatske dvorce 1945. nitko nije očekivao, ponajmanje njihovi vlasnici kao nastavljači duge tradicije kulture dvoraca u Hrvatskoj i na europskom tlu.

Danas s nostalgijom razmišljamo o dvorcima iz vremena kad se u njima živjelo, radilo i družilo, kad su bili žarišta gospodarskog i kulturnog života malih sredina. Razmišljamo o tome kako im omogućiti drukčiji život i drugu namjenu, različitu od izvorne nekadašnje namjene, koja bi mogla na suvremeni način pridonijeti i gospodarskom i društveno-kultur-

nom životu i razvoju sredine u kojoj se dvorci nalaze. A nalaze se najčešće u selima, većim naseljima i malim gradovima. Upravo bi dvorci mogli i trebali postati suvremeno žarište takvih prostora podalje od velikih gradova, u kulturnom krajoliku koji potvrđuje mogućnost suživota čovjeka i prirode.

I **Laduč** i **Mirkovec** pripadaju modelu dvoraca sjeverozapadne Hrvatske koji su objedinjavali nekoliko različitih funkcija – vlastelinsko gospodarstvo, stalno stanovanje i ladanje (povremeni boravak). Dodatno obilježje tog modela je povremeni društveni život, što je nastavak tradicije renesansnih talijanskih vila i dubrovačkih ljetnikovaca. Suvremenost i bezvremenost tog modela prepoznajemo u održivosti (potrajnosti), što je uvijek bilo obilježje dvorskih sklopova. Upravo se održivost danas ponovno traži u svemu, a u dvorcima je ona oduvijek postojala. Dvorci su bili sjedišta gospodarstva, iz njih se upravljalo posjedom, uz njih su bile brojne gospodarske zgrade, radilo je mnoštvo ljudi. Bez rada i proizvodnje ne bi bilo dvoraca kao vrsnih arhitektonskih, umjetničkih i perivojnih ostvarenja. Potrajnost valja tražiti u tom zatvorenom krugu i međusobno odmjerenim odnosima te u promišljanju o revitalizaciji dvorca jer jedino dvorci koji imaju trajnu namjenu mogu očuvati i unaprijediti zgradu i cijeli povijesni dvorski sklop. ●

Broj 58 • godina X • svibanj/lipanj 2016.

Zagreb moj grad

CIJENA 20 kn

ISSN 1846-4378

00516

9 771846 437008

Pronalaženje sreće

Svibanjsko bogatstvo zelenila i mirisa ispunjava mi osjetila, iako sam cipelama ovog proljeća prečesto ugazila u lokvice na ulicama. Sada, kad nas je kiša dobro natopila, nadamo se toplim sunčanim danima, dugim rumenim sumracima i blagim večerima, kako bi sva događanja na otvorenom bila dobro posjećena, a *Zagrebački vremeplov* u punom sjaju opet oživio Zrinjevac starogradskim štimungom.

Lijepo je uživati u svakom danu i prepoznavati dobre trenutke u razgovorima i susretima na ulici ili pak u glavicama šarenih cvjetova gradskih parkova. I Bunde nas opet dočekuje bajkovitim cvjetnim kreacijama – svake godine pomislim, je li u raju baš tako, rapsodija cvijeća, sretna i vesela djeca, očarana lica posjetitelja!

Sve je dobro kad smo zadovoljni što smo ovdje, a ne negdje drugdje, kad se veselimo idućem danu i događajima koji nas očekuju: otkrivati što skriva riznica katedrale, Domitrovićeva kula, što novo nude muzeji, kazališta, galerije, čestitati 155. godinu HAZU, pozdraviti Nikolu Šubića Zrinskog koji nas samozatajno promatra s obnovljene slike na pročelju ljekarne.

Trebalo bi biti nadaren za pronalaženje sreće u svemu i zato krenite u nezaboravni provod u grad! I u ovom smo broju časopisa za vas istražili što Zagreb nudi, a neke događaje i preporučujemo, nadajući se da ćete otkriti vlastiti talent za pronalaženje sreće.

Želim vam svaku sreću!
Vaša

Bibra

Sljedeći broj izlazi u srpnju 2016.

Sadržaj

4 Povijest grada: **Zagrebačka katedrala: rani historicizam na djelu**

10 Nekadašnji oltari zagrebačke katedrale

17 Riznica zagrebačke katedrale (2): Zlato, srebro i dragulji

24 Obnovljena slika Nikole Zrinskog na Zrinskome trgu

28 Povijest poštanske službe u Zagrebu (4): Prvi žigovi i poštanske uložnice

34 Zagrebačke palače i domovi Vranyczanyjevih

38 Namještaj i interijeri obitelji Vranyczany-Dobrinović

42 Dvorci, kurije i njihovi vlasnici: **Laduć i Mirkovec**

48 Zagreb moj drugi grad: **Jean-Claude Concolato**

60 Intervju: **Filip Merčep**

66 Izložbe: **Ivo Dulčić - Duh i dah Mediterana**

74 Intervju: **Dalibor Jelavić**

82 Uza 60. godišnjicu HTV-a: **Slika na ekranu, ton s radija**

92 Zagrebačke sportske obitelji: **Obitelj Lovrenčić - planinari, automobilisti, rukometaši, kinolozi**

PRETPLATITE SE na

Zagreb
moj grad

Želite li se pretplatiti na časopis *Zagreb moj grad* za 2016. godinu?

Pretplata iznosi **80 kuna**.

Novi pretplatnici dobivaju jedan časopis iz 2015. na dar.

Iznos možete uplatiti uplatnicom za slanje novca na adresu **Bibra izdavaštvo**, Tomislavov trg 21, 10000 Zagreb ili na žiroračun: **HR5124000081110046478**.

Molimo da nam svakako pošaljete i svoju adresu na mail **bibra.izdavastvo@zg.t-com.hr** ili fax **01/4880 555** jer se uplate koje stižu na naš žiroračun ne vode pod imenom i prezimenom pretplatnika.

Časopis *Zagreb moj grad* dobio je 2011. godine preporuku Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i Gradskog ureda za kulturu, obrazovanje i sport da se koristi kao dopunska literatura u nastavi hrvatskoga jezika i književnosti, povijesti, likovne kulture, glazbene umjetnosti i drugih oblika nastave, kao što su projektna nastava ili interdisciplinarni oblici rada u školama. Časopis se preporučuje i školskim knjižnicama.